

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
державної установи
«Божковська виправна колонія № 16»
23.06.2023

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 22.06.2023 групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Божковська виправна колонія № 16» (далі – установа, колонія, ВК).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи;

Носенко Владислав Володимирович, представник Уповноваженого у Полтавській області;

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Коноплястий Сергій Миколайович, заступник начальника відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Кармазін-Денисенко Лариса Олексіївна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Беза Сергій Євгенійович, представник громадської організації;

Грець Валерій Григорович, представник громадської організації;

Яковенко Віра Сергіївна, представник громадської організації.

Установа знаходиться за адресою: Полтавська область, Полтавський район, село Божківське, вулиця Центральна, 5.

З 22.06.2023 обов'язки начальника установи виконує Домашов Олексій Іванович.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 163 посад. Фактична чисельність 133 посади (загальний некомплект по установі – 18 %).

Планове наповнення установи – 496 осіб.

Станом на 22.06.2023 в установі перебувало 319 осіб, з них:

у дільниці карантину, діагностики та розподілу (далі-КДІР) – 8 осіб;

у дисциплінарному ізоляторі (далі – ДІЗО) – 2 особи;
у дільниці посиленого контролю – 5 осіб;
у дільниці соціальної реабілітації – 11 осіб;
у дільниці ресоціалізації – 293 особи.

На профілактичному обліку в установі перебуває:

7 осіб, схильних до вживання та розповсюдження наркотичних речовин;

11 осіб, схильних до членушкодження;

3 особи, схильні до створення конфліктних ситуацій серед засуджених;

24 особи з психологічними відхиленнями;

14 осіб, схильних до самогубства.

Групою НППМ проведено конфіденційне опитування 137 осіб.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування ВК групою НППМ здійснено 03.02.2022.

За результатами попереднього відвідування адміністрації установи було рекомендовано:

привести умови тримання осіб в дільницях соціально психологічної служби, ДІЗО, приміщеннях камерного типу (далі – ПКТ) у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів, шляхом проведення ремонтних робіт;

дотримуватись вимог статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) в частині своєчасного матеріально-побутового забезпечення в'язнів;

дотримуватись вимог Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – Правила), в частині утримання в'язнів в ДІЗО;

провести роз'яснювальну роботу серед засуджених стосовно можливості надання їм безоплатної правової допомоги;

облаштувати інформаційні куточки у відділеннях соціально-психологічної служби;

Зазначені рекомендації були виконані частково, а саме: у відділеннях соціально-психологічної служби облаштовано інформаційні куточки, умови тримання засуджених у відділеннях № 2 та № 3 соціально-психологічної служби приведені у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів. Камерні приміщення ДІЗО (ПКТ) обладнано примусовою вентиляцією.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 21, 28 Конституції України, Стандарти КЗК).

1. Під час відвідування установи від засуджених надходили численні скарги про застосування фізичної сили з боку персоналу установи відразу після прибуття. Засуджені неодноразово наголошували групі НПМ на тому, що 23.02.2022 за таких обставин від отриманих травм помер засуджений [REDACTED] причиною смерті якого, згідно лікарського свідоцтва про смерть, є травма голови, тулубу, кінцівок.

Проте, незважаючи на смерть засудженого в 2022 році, практика застосування фізичної сили з боку персоналу установи не припинялась до недавнього часу.

Крім того, застосування катування та жорстокого поводження до засуджених набуло буденного характеру та застосовувалась до всіх без виключення засуджених, які прибували в установу.

Так, згідно інформації, отриманої під час конфіденційного спілкування із засудженими, після прибуття в колонію на контрольно-пропускному пункті з пропуску транспортних засобів кожному новоприбулому засудженому пропонувалось здійснити прибирання території. До засуджених, які відмовлялись від прибирання території, безпідставно застосовувалась фізична сила.

2. З метою впливу на поведінку до засуджених застосовуються методи залякування. До групи НПМ надійшли скарги від засуджених, що з боку адміністрації установи відбувається систематичне вимагання коштів на проведення ремонтних робіт, закупівлю будівельних матеріалів або канцелярських приладь. У разі відмови створюються неналежні умови перебування, а в деяких випадках засуджені за вказівкою адміністрації піддаються сексуальному насильству з боку інших засуджених, які допомагають адміністрації впливати на утримуваних осіб.

Зі слів засуджених, на їх звернення до адміністрації установи (начальник Бурмас О.О., Перший заступник начальника Артеменко О.М., начальник відділення соціально-психологічної служби Марченко М.В.) ніякого реагування не було, а, навпаки, погрожували засудженим розповсюдити вищезазначену інформацію серед засуджених установи.

Також, зі слів засуджених, встановлено, що деякі з них регулярно переводять кошти на різні банківські картки службових осіб установи або їх знайомих. Найбільше відомостей про такі дії надійшло стосовно начальника відділення № 3 соціально-психологічної служби Марченка М.В.

3. Окрім цього, засуджених змушують платити кошти за підготовку позитивних матеріалів про можливість застосування умовно-дострокового звільнення (у 2023 році під розгляду питання про можливість застосування

умовно-дострокового звільнення підпадало 88 осіб, проте лише 9 засуджених було звільнено умовно-достроково).

4. Частиною 1 статті 115 КВК України, правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути менше 4 м².

На момент відвідування відділення соціально-психологічної служби № 1 у житловому приміщенні № 6 проживало 17 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 56,7 м² (*фото 1*) та розрахована на проживання у ньому 14 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого складала 3,33 м²).

У житловому приміщенні № 4 проживало 8 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 24 м² (*фото 2*) та розрахована на проживання у ньому 6 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3 м²).

Окрім цього, у спальному приміщенні дільниці КДІР встановлено 20 ліжок. Площа вказаного спального приміщення становить 59,6 м² та розрахована на одночасне тримання 14 осіб. Під час вивчення службової документації встановлено, що у вказаному спальному приміщенні в період з 12 по 14 червня 2023 року одночасно утримувались 22 засуджених.

Також порушення норми площі на одну особу були зафіксовані в ДІЗО (ПКТ), а саме в камерах № 3 та № 4.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, така ситуація виступає приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), зазначено неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме недостача площі у житлових приміщеннях.

За цих підстав, Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини, частина 1 стаття 28 Конституції України).

5. Незважаючи на рекомендації, надані за результатами попереднього відвідування, в установі й надалі порушуються вимоги статті 115 КВК України, правила 13 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями (далі – Мінімальні стандартні правила) та пункту 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), оскільки у спальних приміщеннях дільниці КДІР засудженим, які прибули до установи, не видавалися чисті постільні речі. Групою НПМ зафіксовано відсутність наволочок на подушках, недостатню кількість простирادل, а наявні простирадла перебували у брудному стані (*фото 3, 4*).

Оскільки в приміщенні дільниці КДІР проводяться ремонтні роботи, засуджені змушені користуватися туалетом (яма, яка розміщена біля дільниці, без жодних перегородок) в умовах, що не відповідають правилам санітарії та гігієни (*фото 5*).

Як пояснили представники адміністрації колонії, засуджених, за вимогою, виводять до санітарного вузла, який розміщений на території промислової зони установи. Однак, під час конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що зазначена інформація не відповідає дійсності. Крім того, для підтвердження даної інформації було запропоновано переглянути відео з камер спостереження на міжзонному КПП та виявлено, що у порушення вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, відсутня відеоінформація через непрацездатність жорсткого диску.

Також у відділенні соціально-психологічної служби №1 у житлових приміщеннях відсутня циркуляція повітря, туалет перебуває у незадовільному санітарному стані.

6. Прогулянкові дворики ДІЗО (ПКТ) вкриті пліснявою, потребують проведення ремонтних робіт та не обладнанні достатнім укриттям від атмосферних опадів, що не відповідає пункту 48 другої загальної доповіді Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню [СРТ/Inf (92) 3] (*фото 6*).

7. Також встановлено надмірну заграбованість вікон (*фото 7*) у деяких камерах сектора ДІЗО (ПКТ). Так, у камері №4 недостатньо природного освітлення, тому постійно увімкнено загальне освітлення.

Довідково: замірювання загального освітлення здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

На час відвідування показник загального освітлення складав 19,5 люкс (*фото 8*) при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне

освітлення», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат при загальному освітленні має складати 150 люкс.

8. Камерні приміщення ДІЗО (ПКТ) не придатні для перебування в них засуджених. Незважаючи на наявність примусової вентиляції у камерах спостерігається підвищена вологість, у результаті чого постільні речі вологі, у приміщенні стійкий неприємний запах.

Окрім цього, ліжка у камерах ДІЗО (ПКТ) розташовуються на висоті 1 метр та 25 сантиметрів та мають пристрої для фіксації до стін, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації установи (*фото 9*).

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (Стандарти КЗК, Мінімальні стандарти правила поведінки з в'язнями).

9. Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через Інтернет.

Під час відвідування установи від засуджених надходили численні скарги щодо неможливості користування послугами доступу до Інтернету у відділеннях соціально-психологічної служби.

Незважаючи на наявність в установі інтернет-класу з 2 обладнаними робочими місцями для користування послугами доступу до Інтернету, засуджені не володіють інформацією про можливість користування ним.

Зазначене підтверджується також тим, що згідно інформації, наданої адміністрацією установи, протягом 2023 року послугою доступу до Інтернету засуджені скористались лише один раз.

Порушення права на життя (стаття 27 Конституції України, стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 3 Загальної декларації прав людини).

10. У дільниці КДіР установи порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. Зокрема, розетки, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, електродроти оголені, з'єднання жил проводів здійснено без ізоляції, що може призвести до ураження ув'язнених електричним струмом та становить загрозу для життя та здоров'я утримуваних осіб та персоналу установи (*фото 10, 11, 12*).

Порушення права на працю та захист від експлуатації (стаття 43 Конституції України, стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29).

11. В установі встановлено факти трудової експлуатації засуджених, коли за відпрацьовані дні виплачується заробітна плата у розмірі від 10 до 50 грн на місяць, а у разі відмови від роботи - на засуджених здійснюється психологічний тиск з боку інших засуджених та адміністрації.

Зокрема, середня заробітна плата, яка нараховується засудженим, працевлаштованим на виробничих майстернях, в 2023 році складає: за січень – 1621 грн, за лютий – 217,45 грн, за березень – 69,76 грн, за квітень – 142,64 грн, за травень – 806,25 грн.

Порушення права на інформацію (статті 34, 57 Конституції України, статті 3 та 5 Закону України «Про інформацію»).

12. Під час відвідування гуртожитку соціально-психологічної служби № 1 було встановлено відсутності кімнати для виховної роботи, що порушує розділ 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

Така ситуація призводить до того, що засуджені позбавлені можливості отримувати інформацію та займатися різнобічною діяльністю в установі.

III. Рекомендації

Державній установі «Божковська виправна колонія № 16»:

1. Вжити організаційно-практичних заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності та не припустимості застосування фізичної сили до засуджених з боку працівників установи відразу після прибуття;

2. за умови встановлення випадків вимагання коштів від засуджених з боку адміністрації установи реагувати негайно в межах діючого законодавства;

3. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимогам частини 1 статті 115 КВК;

4. Вжити заходів щодо забезпечення матеріально-побутовими умовами у спальних приміщеннях КДіР, камерах ДІЗО (ПКТ) та відділень соціально-психологічної служби відповідно до КВК України, ЄПП та Мінімальних стандартних правил;

5. Організувати проведення ремонтних робіт у прогулянкових двориках ДІЗО (ПКТ);

6. Опрацювати питання щодо належного доступу до природнього світла у камерах ДІЗО (ПКТ);

7. Провести серед засуджених комплекс роз'яснювальних заходів щодо доступу до глобальної мережі Інтернет та створити умови для реалізації такої можливості;

8. Забезпечити дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

9. Вжити заходів щодо неприпустимості випадків трудової експлуатації засуджених;

10. У відділені соціально-психологічної служби № 1 облаштувати кімнату для виховної роботи відповідно вимог розділу 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

До звіту додаються фотознімки на 7 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ

Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування об'єктів
контролю в правоохоронних, судових органах
та військових формувань

Віталій ХВЕДЧУК

Фотознімки до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Фото 9

Фото 10

Фото 11

Фото 12

